LA POESIA DE MIQUEL ANGEL RIERA

F.J. Díaz de Castro

En l'obra de Miquel Àngel Riera, tant en la seva prosa com en la seva poesia i en el seu contacte personal, hi ha una qualitat que destaca des del primer apropament: la calor humana. Un contacte íntim que estableix immediatament el diàleg cordial. En la seva persona i en la seva escriptura l'home facilita l'apropament. Des de la primera línia i des de la primera conversa l'altre se sent atret, captat, interessat a continuar, a descobrir què hi ha més enllà, a seguir desxifrant codis, sovint ambigus, de tan essencials, de tan clars.

El meu primer contacte amb el món de Miquel Àngel el vaig establir a causa d'un estudi fet per **Neus Riera** sobre *Fuita i martiri de Sant Andreu Milà*, que em va semblar una primera novel.la molt aconseguida. Després va venir la meva coneixença de Miquel Àngel i l'obtenció d'un exemplar de la primera edició de *Poemes a Nai*, amb un pròleg de **J.M. Llompart** no reproduït a la segona. La lectura dels poemes em va explicitar molt més sobre el seu món interior, la qual cosa m'interessava.

La novel.la assajava d'explorar, objectivat relativament en el record d'un personatge mític, Andreu Milà, el propi món rural, empíric i vivencial de l'autor. La recepció i la percepció del personatge provaven de penetrar, de captar fondament la realitat natural del microcosmos d'allò que més tard seria el cicle complet de les novel.les publicades fins ara. En el llibre de poemes, escrit, sobretot, a partir d'un amor apassionat, s'expressava en primera persona, lliure dels fermalls de la ficció novel·lesca, en imatges hiperestèsiques i sorprenents, plena d'encerts, la investigació del món entorn de la pròpia existència, il.luminada ara amb el fulgor íntim d'una passió.

Per a mi, en l'obra de Miquel Àngel Riera, la literatura, l'ofici, ve després d'aquests dos llibres espontanis i entranyables. Les obres posteriors són, en el fons, un aprofundir en els temes apuntats en aquestes dues primeres —Andreu i Nai—, que amb el temps es converteixen en l'arrel i l'eix de la seva doble producció narrativa i poètica posterior. I ambdós llibres són essencialment unitaris en la motivació de fons i en la creació literària que desenvolupen.

No es tracta aquí de comentar l'obra narrativa de Riera, tasca ja iniciada per **Pere Rosselló** amb gran agudesa. Nogensmenys, crec que he de destacar, en relació amb el tret d'unicitat de tota l'obra, la capacitat d'imaginació poètica de la realitat històrica i geogràfica en les novel.les. Un tractament sensible i poètic de la vida, de la convivència humana i del món natural transcendeix la rigorositat tempo-espacial i la profunditat psicològica dels seus personatges. Crec, fet i fet, que en aquest terreny, per a Miquel Àngel Riera, no es tracta sols d'escriure novel.les, sinó també de vessar-hi la seva peculiar manera de sentir la vida i de viure el paisatge i la intrahistòria del seu poble i de provocar la reflexió sobre la natura humana de tota una col.lectivitat.

Aquest és, precisament, el motor que dinamit-

za l'expressivitat de les seves obres poètiques. Allò que preval, sobretot en la seva poesia, és una relació amb la realitat exterior fonamentalment amorosa. Les bases d'aquesta relació, que és també autoafirmativa, són, des de la meva lectura personal almenys, la bellesa del món i dels éssers, el moviment afirmatiu —i problemàtic— del cor cap a ells i una concepció del temps com quelcom fugitiu enfront del qual la vida ha d'enfocar-se des d'un reflexiu *"carpe diem"*.

A continuació assajaré de desenvolupar i explicitar aquesta síntesi dels elements genètics fonamentals de la poesia de Miquel Angel Riera, íntimament lligada a l'experiència i al batec humà de l'autor, encara que en aquest article es tracta més d'ordenar la meva pròpia lectura dels versos del poeta, de l'amic, que de desenvolupar hipòtesis estilístiques, sociològiques o de fonts.

POEMES A NAI: LA PASSIÓ I LA NATURA

Poemes a Nai es mou completament en la dialèctica d'un amor-passió i d'un profund astorament meravellat per la bellesa del món. El poeta és un ésser obert a dues realitats, la de l'amor i la de la natura, amb la imaginació, amb les paraules, amb els cinc sentits, amb tots els porus del coneixement, tot assimilant i sintetitzant realitat exterior i passió viscuda.

La realitat del món, que enriqueix i transfigura en naturalesa l'estimada, és nomenada sense voluntat de matís ni d'originalitat de perspectiva, sinó globalment. El món és la matèria i les imatges de l'estimada, del sentiment, de la pròpia autoconsciència, es fonen amb les d'una natura diürna bigarrada i en plenitud.

Tot i essent el seu primer llibre, és ja un conjunt aconseguit, harmònicament estructurat i d'una veu molt pròpia. Poèticament, Riera comença a expressar-se quan ja ha trobat la seva veu i el seu to més vigorosos. El que primer destaca en el moment de composició dels poemes és el fet que, temàticament, el poeta prescindeixi de la participació dels altres en l'amor. En la dialèctica estimat-estimada-natura, les altres figures humanes romanen desdibuixades, innecessàries, hostils algunes vegades i sempre enfront o a part. Per altra banda, aquesta relació amb els altres mai no serà del tot diferent en la seva poesia. Davant la intimitat amb la presència de l'estimada, que el diàleg creador torna diàfanament cap a l'exterior, cap a la natura, les coses o l'espai, la presència del proïsme, sempre esmentat com "els altres", "ells", "la gent", "els homes", produeix la incomunicació, el silenci, la solitud, la reserva. El poeta no experimenta en aquest llibre el moviment intern de comunicació de l'amor als altres, tot i que de vegades digui que és impossible evitar-ho:

Aquest sortir al carrer i veure que em vetlen
amb desvergonya cada un dels gestos
sabent inevitable que et descrigui
al primer descuit meu (XII)

Els altres no interessen al poeta en la seva investigació de la realitat a través de l'amor. L'esguard va més endins, més a l'essencial de l'existir humà ideal. En el poema XIII, que és un retrat que clou el llibre, aquesta actitud queda perfectament explicitada:

Coneix els homes
per la manera d'agafar les coses
o de mirar lluny,
però no endevina massa si ha de ploure o no.
Sap que la mort és rodona i res més,
que plorar ve cap avall i res més,
que estimar cau entre el ponent i el fred i res més,
i res més. (XIII)

Una altra de les imatges constants quan l'esguard s'allunya de la figura o del nom de Nai, és la de la solitud i la tristor essencial de l'home, de l'existència humana en general:

... aquella plaça grisa
plena de sol nial a on els homes
fumen ales de mosca i se masturben
pensant en dones de paper de plata. (III)

Nogensmenys, apunta, en tot el poema V, a una necessitat de comunicació —que es presenta problemàtica i difícil— amb els altres, amb el món en general, quan l'amor va creixent i desborda els límits interiors de la persona:

Si bastàs pegar un crit, perquè ho sabessin!
Si bastàs plorar fort, escriure cartes,
si bastàs anar en pèl, perquè ho notassin!

Tu, Nai, no ho comprendràs. Ells s'entretenen
bevent cervesa, conversant de dones,
creient en Déu. I a mi no m'ho endevinen
encara que les mans les tenc morades
de tant edificar castells de sang.
Pareix que volen dir que no és tan ver
com jo me pens. Oh, Nai, tu no ho comprenguis,
tu no ho comprenguis mai, no els ho perdonis,
escriu-los-ho pel front amb fil de ferro,
crida-ho des del balcó, fins que se morin
de tant saber-ho tot. Serà més vèr
si tots ho saben, Nai, i el món n'esclata.
Ai, si bastàs morir perquè ho creguessin,
t'hauria d'estimar amb la sang dels altres. (V)

Aquest tema de la relació amb els altres, endemés d'influir en la poesia que escriurà als anys següents per les repercussions crítiques que, segons sembla, va tenir *Poemes a Nai*, planteja una qüestió important respecte de la relació de la poesia de Miquel Àngel Riera amb els principals corrents de la poesia jove del seu temps. Encara que publicats en 1965, els tretze poemes que integren el llibre estan escrits en els darrers anys de la dècada dels cinquanta, en un moment en què el corrent general, o almenys el més significatiu de la poesia espanyola, com a resposta dels distints pobles a la situació política, era la del compromís, bé per les vies de la denúncia social, bé per les del tema de la solidaritat, bé per ambdues, tot completant-se, en el cas de les cultures silenciades, amb una clara voluntat d'autoafirmació històrica i lingüística que passava, quasi necessàriament, per la unitat espiritual entre els homes, explícita o implícita en poesia.

Miquel Àngel Riera, amb una fermesa puntualitzada en el vers "Tanta sinceritat, quina indecència!" (II), escriu la seva poesia directament des d'un sentiment amorós que no té lloc per plantejar res més. Allò altre que el poeta pot expressar es canalitza per la via de la seva prosa narrativa al llarg de totes les seves novel.les i ja en *Fuita i martiri de Sant Andreu Milà*. Però la poesia és, ja en 1959, o en 1965, una via de sortida del tema amorós sense altres obstacles que, aparentment, un lleuger existencialisme. I dic aparentment perquè la visió existencialista de la vida humana desposseïda d'amor-passió ofereix un útil constrast amb l'actitud esvalotada que el poeta expressa respecte de la seva situació amorosa.

Seria convenient abans de passar al tema central del llibre, que em refereixi al pròleg que per a la primera edició va redactar J.M. Llompart. Tot i deixant a part l'opinió sobre la llengua emprada, que segons el prologuista és d'*"una certa deficiència lingüística i excessiva* (?) *llicència gramatical"*, opina que és *"un llenguatge discutible però espontani, viu, planer i col.loquial, enjogassat, acollidor de vulgarismes, que s'aprofita de tota la gràcia i assumeix tots els mancaments* (?) *del català de Mallorca"*, crec que la recepció de l'escriptor esmentat correspon molt bé, i estretament, al moment de l'aparició del llibre, ja que el descriu com a llibre *"d'amor substancialment insolidari"*. Jo no crec que amb els anys transcorreguts el llibre pugui judicar-se ara purament d'insolidari. Es una altra cosa. El poeta està enlluernat davant la passió que desdibuixa els perfils de qualsevol altre amor de participació i la necessitat de descobrir el significat profund d'aqueixa passió el porta directament a la contemplació del global perceptible, del cosmos, de la natura, encara que aquesta naturalesa revesteixi els noms locals i les imatges concretes de l'experiència del poeta. Tampoc no estic d'acord amb el fet que aquesta naturalesa s'hagi d'entendre necessàriament com la *"projecció damunt el petit horitzó quotidià i a l'abast"*. És, evidentment, molt més, en el paper amplificador que la naturalesa pren per expressar la satisfacció de l'individu en el món, i com a enamorat. Amb el que sí estic d'acord, i més que amb el de l'òbvia presència d'**Aleixandre**, és en l'actitud molt propera a **Pedro Salinas** enfront de l'escriptura poètica i, dins d'això, en el diàleg amorós que va transcrivint i sintetitzant el món amb el sentiment. També crec que es podria parlar, respecte de les influències, de la de **Jorge Guillén**, del Guillén de *Cántico*, que trobam en la visió harmònica i extàtica de la realitat del cosmos, a partir d'una actitud deutora de la guilleniana de *"el mundo está bien hecho"*:

Estam, entre les coses,
com enmig de la mar.
Alçam un braç, giram el cap, pegam un crit:
i el braç s'espiga, el cap s'astora, el crit s'encén.
Però estam, entre les coses,
com enmig de la mar.
I si a les coses les mou

una maror obscura, constel.lant-les,
per la sang ens gisquen els dofins novicis.
El núvol, el tassó,
el telegrama viu, el quadret de Modigliani,
la cadira, la clau, l'arbre japonès,
tot ens revolta irresistiblement.
Estam al centre amb un gest august
de tramuntana poderosa. (VIII)

Nogensmenys, malgrat les lectures que s'entreveuen pels versos, la meva impressió és que la poesia de Riera s'expressa sobretot espontàniament a partir de vivències molt íntimes que cerquen la seva concreció poètica en la comunicació amb l'amant a partir de l'experiència estètica del món, amb el que això implica d'allunyament d'una realitat històrica problemàtica, difícil o francament negativa, tot i que no sigui la més freqüent en el nostre poeta. En tot cas, aqueixa, insistesc, es canalitzarà més obertament en l'obra narrativa.

Per altra banda, cal constatar que el sofriment no és absent d'aqueix amor apassionat. Abundants mostres d'aquest fet en el lèxic ho proven: suportar, humiliació, vòmit, calfred, morir, plor, pena, crit, tristíssim, patint, plorosa, plorar, esclatar, perdre, absència, malaltís, fletxa, punyal, dol, mort, dolor, apedaçar, etc., es mesclen amb les imatges de l'amor, de la contemplació estètica i gratificant del món, a la vivència de l'amor. Però serà en els llibres posteriors on el dolor humà, existencial i col.lectiu tengui més lloc per expressar-se. Com a tema essencial, l'alegria de descobrir el món i d'integrar-s'hi amb els colors de l'amor domina tot el llibre.

L'amor és l'única salvació possible per al protagonista del llibre. El primer poema, ambigu en la seva expressió, mostra com la superació del sofriment a través del sentiment amorós està lligada estretament, com en Aleixandre, a la destrucció; potser menys dramàticament:

... No em resta gaire
de suportar l'humiliació del vòmit
d'ésser que és estimar...

T'estim però me'n fot. Visc a l'espera
del glop definitiu que em redimeixi,
del glop unificant que em deixi dir-te:
–Ja t'estim tant, que et pots morir quan vulguis.
(I)

Així, tot transcendint la corporeïtat, l'ésser estimat és essència de l'amor en la seva plenitud, tal volta efímera:

Alguna tarda així, pens que mereixes
morir-te com estàs, definitiva. (III)

Aquesta no corporeïtat de l'estimada en el seu retrat poètic la fa substància, moltes vegades materialitzada diversament, com a base d'imatges visionàries. Substància amorosa:

M'estic posant de tu fins en els colzes,
untat fins als cabells, alçat a espiga,
constel.lades les mans per cels de rampa,
esmussada la veu, la sang corcada. (XII)

Per mateixa naturalesa essencial del ser estimat de vegades és nomenada com a imatge mateixa de la realitat sencera en la seva "impúdica" perfecció guilleniana. El poeta és conscient de l'abast de la seva inspiració en el moment històric en què escriu, però el diàleg amb Nai és essencialitat pura, i Riera no renuncia a expressar la seva satisfacció interior:

Tot és així com és. Ni la daurada
enganalla de llum d'una metàfora,
ni el gest que los complau: "Bon dia tenga".
Res no és possible enllà dels evangelis
que m'escrius per la pell, il.luminada.
Tot és així com és, tot és exacte.
I tot per mor de tu, quina indecència! (II)

No es tracta, tanmateix, d'una actitud de misticisme amorós aliena a la sensualitat. Precisament –i aquest tema es desenvolupa progressivament en els llibres posteriors– juntament a l'objecte amorós, el jo amant no pot expressar-se fora de la sensibilitat corporal. Tal volta l'esfera semàntica més rica en tot el llibre sigui la composta per lèxic corporal, com es pot veure en aquests exemples: dents, músculs, mà dreta, dits, ull, pell, sang, mà, desnú, pas, peus, os, coll, en pèl, front, al.lot hermós, espatlla, carn, ungla, dent d'or, despentinat, cap, braç, cintura, venes, punys, espinada, colzes, cabells, etc. Si a tot això hi afegim les imatges relatives a la sensibilitat, és evident que l'obertura cap a la realitat i cap al tu es planteja sobretot a través d'una afectivitat materialitzada o corporificada, i aquí podríem establir la relació amb la poesia del 27 i,

naturalment, amb Aleixandre. Emperò, és en el terreny de la imatge i de la metàfora on es produeix més claramente aquesta relació. Més que d'imatges superrealistes caldria parlar aquí d'imatges visionàries en tota la seva amplitud tot seguint la terminologia de **Bousoño**. Per altra part, almenys en aquest primer llibre, és l'ús de l'expressió visionària irracionalista o sintètica el que dóna personalitat pròpia a aquesta poesia, i és en aquest tipus d'imatges, endemés, on s'efectua la fusió de l'humà i del còsmic o tel.lúric. La major part de les imatges es refereixen a la sensibilitat física, com he dit abans:

... pels dits em neixen
aurores boreals com a contagis... (I)

...ja no me queda
ni un múscul per tensar amb una rialla,
ni un arrecés de sang per jugar a barques,
ni un os que encara cregui en horitzons.
Un plor encès, com una gran mordala
m'estima peixos pel caló del coll,
i, enllà del crit, el món ja ni és llegenda. (IV)

De vegades em creix una mà nova
i em va escapsant pel front tos els conceptes
i és que els enganys són bells com a roselles
si t'allunyes un poc. (VI)

Amb aquest recurs, que la majoria de les vegades és sinestèsic, el poeta aconsegueix esborrar les fronteres entre realitats diferents: el llenguatge i els objectes, la percepció subjectiva i el paisatge, el tu i la natura més embellida, les essències i el temps, etc.:

Abans d'obrir el teu nom, espiga a espiga,
m'eixalaré els arcàngels, faré bagues,
escriuré testaments pels calendaris
per a no perdre-ho tot durant l'absència.
Cada lletra que encens, constel.ladora,
pels gratacels obscurs de la carn meva
me puja fins al coll i em fa romandre
amb un reuma amorós per les paraules.
. . . . . .
Pel coll se'm cruien caminois o càntics
—com la gerra es clivella de bellesa—
i rodol fins esbarts de lletres blanques
que et fugen de la pell com a gavines
pintant el teu nom alt, que riu i em mira
despentinat d'amor damunt les roques. (VII)

En aquests fragments s'exemplifica amb varietat el tret estilístic més característic del llibre. Tot deixant a part l'ús de la conjunció "o" amb sentit identificatiu com en Aleixandre, trobam que sobre la base referencial del mot que defineix l'estimada, Nai, els sons i les grafies es relacionen immediatament amb realitats molt diferents a mesura que va progressant el poema. Si, primerament, el nom es presenta com quelcom amb volum geomètric, que pot obrir-se, i immediatament aquest objecte és identificat com un producte de la terra, "espiga a espiga", després hi intervé el perspectivisme del jo poètic, que transfereix la relació d'aquest mateix nom a un nivell metafísic i després al contrast amb l'angoixosa presència del temps que passa. Llavors, les lletres d'aquest nom referencial s'identifiquen com a portadores de llum en l'escenari visionari de la pròpia matèria corporal, obscura abans, i que necessita de la lluminositat amorosa, del nom per durar, encara que sigui dolorosament: *"Cada lletra que encens, constel.ladora/, pels gratacels obscurs de la carn meva/ me puja fins al coll i em fa romandre/ amb un reuma amorós per les paraules"*.

En aquesta sèrie de relacions que s'evoquen de la mà de la passió, i de suggeriments possibles, en les quals no hi manca l'associació gratuïta, de caràcter superrealista, ran l'originalitat estilística del primer llibre de Miquel Angel Riera. Si tenim en compte que, des del punt de vista del contingut, el tema és el més comú de la poesia lírica, l'amor, i la perspectiva és essencialment intimista, resulta clar que és en l'ús de tots aquests recursos (l'arrelament dels quals, com en el cas de la major part dels poetes de la seva generació, és el conjunt de tècniques aportades per J.R.J. i pels poetes del 27) on resideix la personalitat pròpia del poemari i de la perspectiva adoptada pel poeta. Possiblement en cap altre llibre ha aconseguit l'espontaneïtat i la frescor original de les imatges, i els escrits fins ara depenen quant a l'estil, de les línies iniciades a *Poemes a Nai*, tot i que el superen en alguns moments de *Paràbola i clam de la cosa humana* o de *Llibre de benaventurances*.

BIOGRAFIA: AUTOANÀLISI, VOLUNTARISME, FRATERNITAT

En *Biografia* (1969-70), publicat en 1974,

apareixen novetats temàtiques i formals importants; no debades han passat deu anys des de la composició de *Poemes a Nai*, i més encara si tenim en compte, com assenyala l'autor en una nota prèvia, que han estat reescrits just abans de la seva publicació: *"La perspectiva que atorguen els quatre anys passats des del moment en què el llibre va ser escrit, m'ha permès, denunciar, rera ell, l'existència d'expressions massa intricades, superrealistes o senzillament barroques que quedaven ja lluny del programa estètic que maneig ara per ara. Davant unes tanyades com aquelles, que em degueren semblar fruitoses i ara ja consider bordes, la meva tasca ha estat la de l'exsecallador que empra la tisora amb energia, però tenint sempre cura de no matar l'arbre"*.

No sé fins a quin punt l'exercici de poda correspon estrictament a una necessitat estètica o més tost es deu a un voluntarisme relacionat amb una presa de posició cívica o humanista. En tot cas el mateix ens podem plantejar en la història editorial i en el contingut dels dos llibres següents. Respecte a aquest, caracteritza el seu estil una disminució de les imatges irracionalistes —que configuraven un dels principals atractius de *Poemes a Nai*— enfront de la presència constant d'un llenguatge poètic més sobri, amb simbolismes tradicionals i amb imatges senzilles, de caràcter més realista, sobretot en els poemes més discursius, com l'I, el II o el VII.

Nogensmenys, les diferències formals no són tantes. L'essencial, al meu parer, no radica en la major o menor tradicionalitat del llenguatge poètic, ja que hi ha una espècie de "decòrum poètic" en virtut del qual el tema va exigint la preferència per un llenguatge més directe. L'essencial quant a novetats crec que radica en el fet que Riera escriu ara des d'una perspectiva de fons diferent, més madurada en el poeta amb el pas del temps, però també més voluntarista, en el sentit de pretendre abarcar un camp més ampli que el purament amorós de *Poemes a Nai*, que li va valer algunes crítiques molt parcials dels crítics i amics sociologistes del moment. Cal, però, salvar, d'altra banda, la funció d'urgència d'aquests en el franquisme, llur paper clarificador, encara que amb correccions, en elaborar la història de la literatura recent amb quelcom de perspectiva. Miquel Àngel Riera es refereix a alguns en el poema XIII d'aquest llibre.

Si partim de la premissa de l'autenticitat essencial d'aquesta poesia, i no hi ha un sol argument en contra d'això, ens semblarà perfectament lògic i natural el pas endavant que es dóna a *Biografia* respecte del primer llibre. Diria, per resumir, que Miquel Àngel Riera assumeix ara una experiència en el món exclosa com a tal del primer llibre, corresponent, per mantenir el paral.lelisme amb Jorge Guillén, al guillenià *"este mundo del hombre está mal hecho"*, de *Clamor*: la de l'amor del poeta a la seva terra i als éssers propers, als amics, en aquest cas un amor enunciat molt generalment i amb una certa actitud evangèlica. Però, malgrat aquesta nova assumpció de la realitat propera en l'espacial i en l'humà, el discurs de base és el mateix de *Poemes a Nai*, un diàleg amb l'estimada que estructura el fons del contingut del llibre i al llarg del qual es va redefinint la mateixa passió amorosa del llibre anterior, tal volta amb una major contenció i amb una obertura a la resta dels existents. L'amor que cerca la seva expressió, juntament a l'amor passió, és el de participació, el d'obertura a l'home. Malgrat això, es pot observar que aquesta actitud és més enunciada que posada en pràctica, i això és el que em porta a plantejar la possibilitat d'un cert voluntarisme en la gènesi intel.lectual d'aquest llibre. En efecte, des de la dedicatòria inicial *("a tots quants heu assolit la categoria de vosaltres havent pogut no passar mai de ser ells")*, el diàleg amb l'home s'estableix sempre dins un intimisme tancat que abasta un conjunt reduït de persones que composen el contingut del cor, el petit escenari íntim del jo poètic, amb les quals no sempre s'identifica qualsevol lector. No es tracta, emperò, d'una actitud semblant a les de **Panero** o **Vivanco**, ideològicament d'un moralisme reaccionari molt útil a l'esquema moral del franquisme, sinó tot el contrari: en la base de l'autenticitat, que l'ha portat en moltes ocasions a la seva tan esmentada "indecència", radica l'única possibilitat de compromís amb els altres homes, el punt de partida de la reflexió crítica sobre el món. Si Nai significa alguna cosa, no és la calentor de la flama divina reflectida en una companya en aquesta vall de llàgrimes, com en el cas de Panero, sinó, sobretot, la passió total, el de-

sig dels sentits i de l'instint més elemental, a partir dels quals anar pujant en l'escala d'uns valors humans. I això mateix succeeix amb el compromís i amb l'amor fraternal que s'enuncia en els poemes d'aquest i dels següents llibres de poesia de Riera.

Una altra qüestió, relacionada amb l'anterior, és la que fa referència al canvi de to i d'estil en el llibre. Cal assenyalar, a partir de *Biografia*, que aquesta alternança entre el diàleg amb Nai, base estructural de tots els llibres, i l'obertura a l'home en general, porta aquí el poeta a conjugar dos llenguatges poetics que es van intercalant: la relació amb Nai, de fons, subverteix les coordenades d'una sensibilitat realista i de la percepció de la natura, s'apropa sempre a la màxima llibertat expressiva, com succeeix en els poemes III, VI i X, abundants en imatges irracionalistes. En canvi, els temes de la fraternitat, del compromís humanista, de la crítica de les relacions humanes entre silenci i violència, que són part d'un programa assumit, en definitiva, i que estan plantejats des d'una perspectiva més serena i més intel.lectual, porten a unes tècniques més tradicionals, a un llenguatge poètic més senzill i realista.

Des d'un discurs en segona persona, la temporalitat s'organitza en la intercalació del present immediat i de l'evocació de moments de la seva història personal. Des del present, la vida pren sentit en aquesta història gràcies a l'encontre amb Nai i gràcies a la solidaritat amb els homes de la seva terra. Es tracta, en aquest procés temporal discontinu, d'afirmar una imatge personal d'ell mateix en el present a través de la trajectòria recorreguda, així com la descripció dels condicionaments i circumstàncies històrics, espacials i humans que han portat el poeta a ser qui és.

A través d'aquesta introspecció se'ns descriu una natura i una societat específiques. El lèxic corporal segueix tenint una gran importància, com la té en tots els seus llibres poètics, perquè un tret profund del seu estil és l'expressió d'una sensibilitat corporal molt acusada. Però aquí prenen importància les referències a la natura, més que en cap altre llibre de Riera, i es fonen amb l'intent de reflectir una autobiografia significativa. Una natura més concreta que la de *Poemes a Nai*, plena de llocs familiars al poeta, topònims, vegetals, animals. En aquest sentit, hi ha una doble dimensió en l'augment de les imatges de la natura: l'objectivació de la mirada, que es recrea en la memorització de llocs viscuts i sentits, i també la concreció d'un paisatge rural, que concreta l'àrea de l'experiència transmesa als poemes. Aquesta qüestió ens porta altra vegada al tema de la fusió amb la natura que apareixia per primera vegada a *Poemes a Nai*. Evidentment, no es tracta de realisme quan Riera evoca un món travessat de sensacions i records, sinó més tost d'amplificacions intimistes. El propòsit declarat del llibre, en el primer poema, que s'inicia amb una referència classicista, és el d'una càlida indagació en el temps passat:

A la meitat problemàtica del camí de la vida,
cal, Nai, aturar l'ona,
cercar tenassa pròpia gloriada de liquens...
... Abans d'arribar al fred de les darreries,
abans que em congrii verdet la penúltima
esperança,
vull adreçar la vista,
la por
o el que sia
cap enrera... (I)

Els records, els éssers del passat, les vivències presents i aquells que conviuen amb Nai en el cor del poeta, temes essencials del llibre i destinataris dels versos, ja en la dedicatòria inicial, s'emmarquen en un panorama concret en el qual les imatges de la natura no són sols matèria d'imatges de l'afectivitat, expressada més o menys irracionalment, sinó també presència real per elles mateixes, objecte tan digne d'evocació poètica com Nai o els amics.

El primer poema dibuixa les coordenades de l'autobiografia que Riera pretén escriure. Des de la problemàtica maduresa cerca un significat durable i assumible de les seves passes anteriors que, romànticament, es troba en la presència de Nai, sentit absolut de la vida en aquestes poesies com va reiterant en el llibre:

D'entrada, Nai, tal volta,
tu ho resumeixes tot, com una bandera. (I)

Tot és més meu que mai, tot és història
que anava cap a tu, Nai, i ara et cont. (III)

tu, Nai, al Nord, tu, nord,
roser de set cap a mi sempre adesada,
aromada presència vegetal
que de sobte et fas carn, quan t'ho deman,
i et mous ran meu
com si fer-ho res fos ni hi prengués part la vida...
(VII)

Més enfora de tu
la vida perd les anses.
Vull
una salvació
de la teva durada
exacta.
El demés
–perdonau
que ho digui
tan clar–
no m'interessa
ni poc,
ni molt,
ni gens (X)

Nogensmenys, durant els poemes es van entrellaçant altres dos temes centrals: la història d'una personalitat, l'autoafirmació del poeta, i l'obertura amorosa cap al món i els éssers, com ja he indicat. El primer d'aquests temes recorre el llibre sencer, ja que el que Miquel Angel Riera planteja és la seva progressiva identificació amb la natura i amb alguns éssers. Al llarg del llibre veim com les arrels del seu apropament a tot això són sentimentals, cordials, molt més que intel.lectuals, que és per on trobam alguns punts dèbils entre el plantejament del llibre i la seva realització.

A l'erotisme solitari (poema II), li dóna un sentit de cerca innocent de Nai. La natura de la infantesa seguirà essent el terreny confortable i conegut en què el poeta desitja romandre:

Ah, si les coses,
les mateixes coses, familiars
i quotidianes, de què antany et parlava,
a les que distretament palpam el pany,
com a un conegut que ja ens sabem de memòria
palpam la paraula,
i amb les que posam una falta a l'existència
perquè no es tambalegi la seguretat
de tenir la nostra necessària ració de patiment,
elles, que ens espipellen la taula
de pegar una mossegada a la vida,
gallinejant per davant nosaltres
sense perdre mai el cartellet
de la insignificància a preu de taxa... (XII)

Els éssers elegits per al cant són, endemés dels familiars i els amics, els habitants d'aquests llocs propers i coneguts, els camperols, els homes senzills dels pobles, els éssers elementals, en definitiva:

Sí parlaré, vull parlar, cara a cara,
de l'home que conec, del que
encalenteix el meu paisatge de viure
i es mou
per la distància de jo destriar-li el llinatge...
(XIII)

Miquel Àngel Riera és conscient, i en aquest llibre ho planteja, de la possible crítica de l'època a la seva poesia des de pressupòsits ètico-polítics, els mateixos que no varen acceptar del tot el seu primer llibre, tot qualificant-lo d'insolidari i de coses semblants. Tret que no és un escriptor insolidari, com demostren les seves novel.les o aquest mateix llibre i els següents, ja he assenyalat com la seva poesia neix d'un lloc diferent, més cap al fons humà, intimista sempre. La "indecència", la "impudícia" que s'afirmava a *Poemes a Nai*, és ara una ironització sobre les lectures forçadament ètiques o mecanicistes a què em referia. En *Biografia*, alguns passatges defineixen el tipus de compromís que sí interessa al poeta:

Des d'aquest coster t'estim, no d'altra banda,
no des dels bancs amb respatller de les esglésies
reservats per a uns homes esveltíssims
que Déu supòs que estima més,
no vora la cadira del cacic, des de la qual
ens quadriculen la fe i la fam amb un tira-ratlles,
ni des de les cases
il.luminades amb espelmes fetes amb seu humà:
la del polític malgirbat d'espinada;
la del jutge compromès
que desdejuna pa i senyoria;
la de qui, quan ens mira, ens fitora dins l'ull
una corgelada cara de ganivet
mentre empra una gramàtica de trons
en comptes de paraules;
la del canonge o sol que, a l'hora del migdia,
ix de la sesta com una solemnitat botànica

i guaita el món des d'un balcó d'argent,
empal.lidit el gest per totes les renúncies
–inclosa, tan sovint, la del proïsme–;
la de tots quants lluiten per una pàtria gran
on hi càpiguen tots els propis privilegis..." (IV)

Però, probablement, on s'aclareix més la seva actitud és en el poema XIII:

Amb tota la dosi de solemnitat que em resta,
posaré la mà –o parallamps
per on m'entra la descàrrega humana–,
sobre el manament d'"estimaràs l'home singular
part damunt els déus
i els homes plurals", i faré promesa
de no emprar mai la meva veu, sempre en to menor,
més enllà
del meu redol amorós:
mai no escriuré el poema o pasquí gesticulant
contra el peu maleït que engruna els negres
ni tractaré de salvar les bones formes
amb el gest fàcil
d'alçar el puny d'un vers
contra la guerra de Vietnam.
Si parlaré, vull parlar, cara a cara,
de l'home que conec, del que
encalenteix el meu paisatge de viure
i es mou
per la distància de jo destriar-li el llinatge...
(XIII)

Crec que l'autodefensa obligava a radicalitzar les negacions, i d'això es tracta en aquests versos. Però ja hem vist un poc abans com, en la presa de partit del poema IV hi ha un plantejament clar de la lluita de classes, i és amb la dels humils, amb la dels trists, la dels explotats, en última instància, amb la que, amb certa actitud evangèlica, Miquel Àngel Riera s'arrenglera. No cal cercar, emperò, i ell mateix ho diu, compromisos altisonants ni gestos excessius. Al contrari, es tracta més tost d'un compromís lliure, senzill, elemental i directe, quotidià i col.loquial amb aquells que envolten el poeta en la seva vida. Així, doncs, a la nòmina de familiars i amics esmentats en el poema VII, un dels més profunds de *Biografia*, s'afegeixen les figures, sense nom però conegudes, del poble des del qual el poeta canta.

Hi ha un aspecte més en el llibre que dóna claus d'aquesta poesia: l'actitud estètica del poeta davant l'experiència. No basten les actituds raonables, els compromisos ètics. Perquè hi hagi el moviment cordial necessari cal fondre aquests compromisos i aquests raonaments amb l'espectacle bell de l'harmonia possible, de la natura real, aliena a l'odi i a la violència, però poblada de presències, de records, de seguretats conservadores també, en aquest cas. El món que es descriu en la poesia de Riera no pot ser mai catastròfic ni fonamentalment negatiu, perquè hi ha valors vitals anteriors a la imaginació i a l'escriptura poètiques: vitalisme, afany de satisfacció produïda pel sentiment de la bellesa. Estètic és, al capdavall, el seu diàleg amb Nai i la seva passió, la calentor dels éssers propers, el vitalisme, la imatge que el poeta vol donar d'ell mateix. En aquests darrers versos de *Biografia* diu, tot resumint el balanç de la seva vida:

Amb la solemne naturalitat de baixar l'escala
amb la mà distreta per arrambador,
avanç amb la mirada estesa per la meva vida
i et veig, Nai,
i veig els nins,
la família,
els amics,
tota la llarga eina humana de sobreviure,
i malgrat la nostra por de cada dia,
la unglada que duc pel front en tornar de la feina,
i el tambor que encara em sona de la mort del pare,
m'assec al portal de casa a mirar el món
i pens, com Déu al setè dia,
que viure
senzillament em plau. (XIII)

Una darrera qüestió que resta per analitzar és la de quina biografia es tracta en aquest llibre. En realitat sols alguns records d'infància i adolescència, alguns llocs simbòlics del passat, tenen cabuda en els tretze poemes del llibre i són els elements històrics que Riera ens mostra. La biografia és més tost un retrat del poeta des del present immediat, amb lleugers salts enrera. El poeta amb els seus voluntarismes, amb els seus havers, les seves il.lusions i les seves tristors, avui, en el present, escrivint des de limitacions del present. Els poemes VII i XIII, el central i el darrer del llibre, són els que sintetitzen millor el món afectiu en què el

protagonista es mou. Ampliat el diàleg a tots aquells que formen part d'ell mateix, el poeta es mostra en el VII com l'amant. El llarg poema va avançant per les diferents formes de sentir amor, pels matisos de la passió d'estar viu malgrat tot. Primer Nai, nord i guia. Després els fills, els amics. I després les actituds: amor a la bellesa, als barris coneguts, als racons estimats de la natura, amor a l'amor, amor al sexe, a l'enamorament efímer. És un poema redundant de la gènesi del llibre sencer, completament positiu, d'exaltació de la vida, dels éssers i de la natura. Un poema el final del qual ja és l'èxtasi, l'abandonament, la disposició adequada per a la mort:

Ara,
quan ja m'heu vist en pèl horamuntant la vida,
ja em puc morir.

El poema XIII, en canvi, és una reconsideració més distanciada de tot el llibre. Coexisteixen així una actitud apassionada i espontània amb una actitud racional més voluntarista o més senzillament, reflexiva, la qual cosa és a partir d'ara una constant en la poesia de Riera, fins al *Llibre de benaventurances*. El poema XIII és, també, un punt final al llibre. En certa manera, l'ús de la ironia o de l'afirmació rotunda de la seva actitud poètica signifiquen un canvi de to que té el seu sentit en aquest final de llibre, molt meditatiu:

Dic, Nai,
que és el moment, que aquest és el moment
de demanar perdó per les crueltats comeses:
per haver parlat bé de la bellesa
davant la gent.

Aquest poema, que és un punt i a part, deixa obert el tema. El següent llibre, que trigarà força a ser publicat, se centra en una forma impura, humana, de la bellesa. La bellesa de l'home és un pas endavant en el programa estètic que s'anuncia en els darrers versos de *Biografia:*

Sí, parlaré, vull parlar, cara a cara,
de l'home que conec, del que
encalenteix el meu paisatge de viure...
... I en parlaré amb paraules de tenir-ne parlera,
amb les mateixes d'escriure una postal a la
família,
mai amb capsuletes verbals amb olor de
canterano
i amb la pell color, esvaïda,
de mare-de-déu morta.

LA BELLESA DE L'HOME: HUMANISME, SINCERITAT, ESTÈTICA ÈTICA

En el següent llibre, *La bellesa de l'home*, escrit entre l'octubre de 1971 i el març del 1972, però no publicat fins al 1979, amb correccions, Miquel Àngel Riera desenvolupa, com ja assenyala en el pròleg, el tema apuntat en el poema XIII de *Biografia*. Com a principal diferència amb aquest llibre, destacaria que, excepte un estil més concís, el canvi de perspectiva del poeta és el més significatiu. Si en els dos primers llibres Nai era el principal interlocutor, al qual s'anaven agregant d'altres, en *Biografia*, ara Nai no apareix fins al darrer poema del llibre, el més intimista, com després veurem.

En els altres dotze poemes, l'autor s'ha estimat més l'extroversió, l'ús de la tercera persona o el diàleg amb un vosaltres col.lectiu. Canvi, doncs, de perspectiva, en estreta relació amb el canvi de to i de formes. Tot adequant-se al seu tema central, l'optimisme de fons en la defensa de l'humanisme, i la bellesa que sols l'home és capaç de representar, la poesia de Riera accedeix, a la fi, en aquest tercer llibre, a la recerca de la generalitat dels homes. Sempre hi ha, és clar, un lloc per expressar la intimitat reservada a uns pocs, com podem veure en els poemes VIII i XIII, per a mi els millors del llibre, però el desenvolupament principal correspon a aquest humanisme idealista i apassionat al qual m'he referit, com succeirà, tot i que amb algunes diferències, en el llibre següent, *Paràbola i clam de la cosa humana*. En aquest sentit, per altra banda, no seria difícil, malgrat que ara no és el meu propòsit, establir una relació d'ambdós llibres amb el corrent humanista i classicista, amb ingredients cristians, de la poesia mallorquina dels anys seixanta, de **Blai Bonet** a **Jaume Santandreu**.

En el llibre coexisteixen i es fonen dues actituds contraposades enfront del tema de la bellesa. En primer lloc, una actitud estètica de compromís amb l'humà portat fins a l'extrem de l'antiesteticisme. Si *"la bellesa és l'home que crea bellesa"*, per a Riera es tracta d'afirmar, en primer lloc, que

tot l'humà és bell en si, pel simple fet de ser humà, ja inherent als homes, ja fruit del seu esforç creador. Així, el poeta força les imatges del poema primer per provocar un ambient desmitificador de la bellesa "bella":

... que la bellesa és l'home que crea bellesa,
que la bellesa és ell
que la treu del no-res i la fa eterna
i a mesura innombrable de la seva imatge
que sempre és il.lustre
tant si ell és rei i ho sap com si no passa
de ser un efímer homúncul
de voravia freda i hemoptisi nocturna
que, arrossegant els peus, arrossega enyorances
d'antiga baldor de vida, quan li eren permeses
elementals estètiques com deixar-se el bigoti.
La bellesa del món és la que hi posa l'home:
impura i caparruda, va d'una vida a l'altra
trescant ja feta una eina per adreçar espinades,
les d'aquells que, debades, viuen vinclats perquè
ingoren
que també a ells els pertany
un particular estil de llampegar en viu
per la façana dels altres. (I)

Així, reprenent tal volta casualment una primitiva tesi marxista, el poeta es remunta als orígens de l'home per valorar com a relació estètica l'aventura cap al nou, el treball creador no alienat, des del terreny del mateix llenguatge fins al del coneixement i el domini de la realitat:

Mirau-lo,
sobretot mirau-lo
humiliat per la seva inacabable fam de bellesa,
ardida, viva, enravenada fita
que li signa sense ombres el lloc exactíssim
on li comença la pròpia solemnitat de viure.
(II)

També hi ha molt de desmitificador en el propòsit de Riera. Quan nega l'eternitat a la bellesa o transcendència metafísica, està rebutjant actituds enganadores i repressives històricament molt properes. El tema apareix exacte quan en el tercer poema es lliga el seu rebuig al de l'educació metafísica i repressiva rebuda en la seva infància en un sistema feixista:

Talment com el panorama duu una donarda
clavada,
jo hi duc el record dels dies
(tampoc, ben mirat, no tan llunyans,
puix parl honestament d'aquella història fresca
de quan ser jo gairebé
ja consistia a ser jo),
que me gelava el cor i el tarannà em corcava
–vull dir que m'avorria,
vull dir que fatalment em feia anar vomitós
com una guardiola que vessa de verdet i fàstic–
sentir-vos quan parlàveu
de l'altre món, com dèieu, també de l'altra vida,
amb un estil d'estil que deixava tota
la llargària del mur dels laments domèstics
amb tot de graffitis horrends, signes de foc,
dissenys de mel-i-sucre
descrivint-nos l'ennuegador camp de
confinament
–digau-li cel, digau-li infern, digau-li pedra plana
on practicar el ritu de l'espera–
al qual, sense remei, dèieu que aboca el fet de
viure
tot fent de l'home un rarissim fetus
estimbat, per contrast, a un naixement
implacable
a trenc de mort. (III)

Enfront de la gran negació, la gran afirmació de fe en l'obra de la humanitat fraternal, tenyida d'un lleuger socialisme utòpic, que és en definitiva la bellesa que desitja Riera descobrir en la vida social:

El mur que entre tots feim
–home contra home,
pedra contra pedra–
és tan calent i espès
té peu fiter clavat tan a favor de la vida,
que irremeiablement s'hi estellen
totes les onades, una rera l'altra,
que, perquè ens creuen retuts costellams de
naufragi
ens voldrien empènyer cap al més enllà. (III)

Aquesta afirmació de la bellesa en l'amor cap als altres, d'àmplia ressonància evangèlica i socialista, es va desenvolupant harmònicament al llarg de diversos poemes. Aquest és el moment en què es desenvolupa millor la idea central del llibre, expressada en el pròleg, que *"cada un dels poemes és sempre conseqüència de l'anterior i principi generador del que segueix"*. Els poemes IV, V, VI i VII van desenvolupant el tema de la recerca del vosal-

tres des de l'altura del poeta (poemes IV i V) a la recerca de la intimitat de cadascú per parlar sobre aquest amor humà solidari i càlid a cada lector. Ara, en el poema VI, ja s'ha sobreposat a l'estètica impura, abastidora de qualsevol realitat humana, l'estètica personal del poeta, bellesa clàssica, intimista les més vegades, ètica sempre, en primera instància. Un cop rompudes les barreres entre el poeta i els homes, parla amb les imatges més autèntiques: a la intimitat que es desitja corresponen els escenaris de Jan Steen, escenari on Riera situa les base d'una mística de la solidaritat:

Entraré, si em deixau, a dins ca vostra,
com Jan Steen ho feia,
i us mullaré, com ell, dins l'escudella
el dit i la paraula, tot tastant-vos
pel caire esmús de la conversa plana
la més fresca llacor de la vostra substància. (VI)

El poema VII, en què es concreta aquesta comunicació íntima, s'enllaça al poema XIII de *Biografia* i desenrotlla amb un estil molt sec i amb un to tallant, la comunicació solidària, càlida i individualitzadora que és la seva aspiració de poeta:

... ara mateix
em resulta avorrit
i llunyà
i molt confús
sentir parlar per alt
d'aquests ferests amors abstractes
per l'imprecís eixam
–sempre olorós de distància–
que anomenam
humanitat.
Parlar d'estimar-la i, al damunt fer-ne bandera
és un terrible estil
de no passar comptes amb l'home.
Des del racó en què escric,
després d'una vegada
i una altra,
tot inútilment,
fer-me sonar tal paraula a cau d'orella
de pla, a l'inrevés i de biaix,
després de declarar-me responsable
i de, si em perdonau, cagar-me en ella,
jo reclam
totes les urgències
de la nostra capacitat d'amor
cap a l'home en pèl,
l'home solitari
que té l'edat concreta de necessitar-nos
i un pes i una altària i una fam mensurables
amb precisió
fantàstica. (VII)

Nogensmenys, hi ha un registre distint d'aquests, que enllaça amb els llibres anteriors i que és la permanència del tema únic de *Poemes a Nai*. El poeta parla en els poemes VIII i XIII amb una veu diferent, més íntima, més baixa. La tensió que al llarg dels set poemes del llibre augmenta a mesura que es concreta el compromís individual, deixa pas, a partir del poema vuitè i sobretot en aquest i en el darrer, a un to diferent. Encara que, com s'ha vist en la cita anterior, el poeta manté una certa distància –ell és qui parla, qui demana apropament– en tots els poemes, és ara quan deixa la paraula solidària per internar-se per un lirisme més intimista. Són, el VIII i el XIII, dos poemes força diferents entre si, encara que en ambdós el poeta fon intimitat i fraternitat oberta. En el primer, la fuita de la ciutat, l'apropament solitari i divuitesc a la natura el porta a identificar la sensació de plenitud en "Miamar", lluny de l'asfalt, amb les veus del treball humà i, de nou, amb els homes. Aquí, lluny del poema programàtic, com ho són la major part dels poemes del llibre, es realitza la identificació amb la humanitat propera a través de la contemplació solitària de la natura. Jo crec que aquest és el millor poema del llibre, quan es realitza directament aquesta paraula amorosa, aquest projecte. I altra vegada és la natura elemental, com en els llibres anteriors, la matèria d'imatges que facilita la troballa poètica:

El conró de silencis no estava, com diria,
a la seva virtut: per l'aire
ja una mica brunzent de la tarda encesa
trescava la matadura d'un martell pneumàtic
i el grinyolar ressec d'una carreteta
de picapedrer; més lluny sonaven
els tambors solemnes d'una barca de bou.
Amb la dèria que duc i estic contant
cadascun dels poemes laborals abstractes
de les veus del martell, carreteta i bou blau
s'il.lustrava dins meu amb boscos de mans
i d'elles en creixien, lentament poblant la tarda,
braços, caps, pectorals, finalment homes. (VIII)

El poema XIII completa el sentit del llibre i

ens recorda que Nai segueix essent la interlocutora en última instància. El poeta s'ha expressat en el llibre en to major, tot relacionant bellesa humana i sentiment de fraternitat. Ara es permet parlar, i parlar a Nai, del seu propi sentit de la bellesa. El poema ve a ser un correlat dels poemes finals dels llibres anteriors. Ara, el tema és el de la bellesa, com en *Poemes a Nai* ho era el del amant i en *Biografia* el de l'escriptor. I juntament a l'"expressió de l'afany de gaudi, de bellesa, de serenitat, que assenyala com a trets principals del seu entusiasme davant la vida, Nai és el seu "estil de viure", el seu objectiu vital preeminent, el seu sentit quotidià de l'existència, la bellesa:

Sentir florir ran meu la teva veu
que em deixa per la pell caragols vius de mar,
l'estricta meravella casolana
de veure com et creixen d'un dia a l'altre
els cabells o les ungles

just per millorar encara més l'espectacle,
tastar les claredats que amb el somriure dónes
com qui té repetits el cromos de la gràcia,
i mirar-te les mans i veure clar que sí,
són els meus daus marcats de guanyar sempre
el joc de la senzilla felicitat
que m'estim més que tot. (XIII)

Enfront d'aquesta presència viva, tota la bellesa restant, **Mengs, Clavé, Vayreda, Cases**, etc., no significa res, perquè es tracta d'una presència menys viva, per molt que pugui marcar la identitat del propi jo al llarg de la seva història:

Malgrat que la meva vida sense ells no s'entendria,
ara mateix
a canvi de tots una paraula teva,
una clara síl.laba amb els ulls pronunciada,
una mà fent el gest d'aregar-me la vida.
Tot sabent el que dic i el sagnant preu que em costa,
definitivament escull la bellesa que portes,
la bellesa que ets tu, tèbia, ampla i oberta
com un portal que tresc preferint l'existència.
Des d'ella aclariré, definitivament des d'ella:
quan dic humanitat és que dic home,
quan parl d'estimar l'home, Nai,
és que t'estim a tu. (XIII)

Tot recordant el vers de *Poemes a Nai*, *"el glop unificant que em redimeixi"*, Nai es presenta com la generadora en el poeta d'una angoixa infinita de comunicació amb la resta dels homes. En aquest llibre, i en aquest poema final, se sintetitzen, així, els dos aspectes del sentiment amorós que provoca l'escriptura poètica de Miquel Àngel Riera, l'amor passió i l'amor solidari depenent d'ell. En definitiva, aquesta és l'estètica un poc platònica del poeta: bellesa = amor. En aquesta igualtat es genera l'optimisme essencial del poeta, el seu vitalisme i el seu desig d'integració harmònica en el cosmos.

Tornant al paral.lelisme amb Guillén, si en un principi per a Riera el món està ben fet, la realitat de l'home històric el porta a l'antítesi que el món de l'home està mal fet. De la tensió entre aquests dos temes es genera el voluntarisme i el compromís: sols l'amor és qui pot elevar l'home per damunt de la imperfecció per integrar-se en la bellesa, en l'harmonia del món. En Riera, endemés, el motor definitiu és Nai, sens dubte, però per trascendir l'antinòmia entre la plenitud personal i el món mal fet, el salt sols pot donar-se a través del compromís fraternal, místic i materialista alhora, amb els homes. Aquest és, encara, un pas que necessita afirmar-se en *Paràbola i clam de la cosa humana*, sense el qual no seria possible el nou càntic apassionat que és el *Llibre de benaventurances.*

PARÀBOLA I CLAM DE LA COSA HUMANA: INCONFORMISME I AUTOAFIRMACIÓ

Publicat en 1974, aquest llibre significa un pas important en la seva obra poètica. Amb tres llibres de poesia i dues novel.les publicats, ens trobam en aquest llibre amb un domini de l'estil molt més sòlid i amb una amplitud de ressonàncies que òtorguen als nous temes una major profunditat. Tot mantenint els elements característics dels llibres anteriors, com són el diàleg, el voluntarisme programàtic, la recerca d'una expressió espontània i sincera, o els temes de la fraternitat, el compromís, el rebuig i la presència necessària de Nai, hi trobam tons i temes diferents que mostren, sobretot, que en cada llibre hi ha un replantejament general de l'escriptura. És, sens dubte, el llibre més desgarrat de l'autor, aquell en què es manté una veu inconformista que cerca afirmar la pròpia identitat i alhora pretén reaccionar contra els elements nega-

tius de la realitat que el rodeja, no sols contra el sistema franquista, ja en crisi, sinó contra la repressió cultural del català, tot intengrant-se així en l'ampli procés de contestació nacionalista al règim.

Reprenent actituds apuntades a *Biografia* o a *La bellesa de l'home*, Miquel Àngel Riera aprofundeix aquí en la vena crítica i satírica enriquint considerablement el seu llenguatge poètic. Nogensmenys, no és que incorpori novetats tècniques ni que integri noves preocupacions estètiques. Es tracta, en realitat, d'una actitud general més compromesa i d'un *"ir más hondo"*, com plantejava J.R.J., d'integrar en la seva escriptura, ja formada, nous aspectes de la realitat, de reescriure la pròpia escriptura i de replantejar-se des del més elemental la pròpia personalitat en la seva relació amb els éssers històrics que li han fet ser qui és i les circumstàncies en què la realitat pròxima s'instal.la. Fidel al seu propòsit de parlar d'allò que coneix i estima i odia, de no fer grans gestos humanitaristes, Riera s'enfronta en aquest nou llibre a una problemàtica més immediata, la de la seva cultura, la de la seva llengua, la dels diferents grups socials en tensió davant la seva experiència directa:

Sé bé, d'entre tots quants
feis el possible per embrutar-me el paisatge,
quins sou els que arribau amb vocació de ser
posseïts
i quins seran irremeiablement per sempre "ells".
Deixau-me decidir per quin pelatge
de bèstia humana
m'agrada dur eixerida l'espinada
i per quin almud de persona
em vull sagnar tot jo, necessit vendre'm
retent sencera
la furiosa lletania dels meus astoraments. (I)

De la mateixa manera que parlava de coherència quan em referia al procés de simplificació estilística de *Biografia* respecte de *Poemes a Nai*, ara, per exigència del nou plantejament i de la nova perspectiva, es dóna un augment de la tensió expressiva, una nova forma de densitat estilística, no en el sentit de recuperar la imatge irracionalista, sinó en un sentit discursiu. Tot i que hi ha una gran varietat d'imatges, disminueix, com es percebia en *La bellesa de l'home*, la presència de les imatges de la natura com a element unificador. La poesia de Miquel Angel Riera ha estat sempre, essencialment, un diàleg. Diàleg apassionat i desbordant amb Nai, diàleg fraternal i íntim amb els éssers propers, amb aquest "vosaltres" restrictiu, diàleg ara, amb tots, amb Nai, amb Vosaltres, amb els que seguiran essent "ells". En aquesta divisió vosaltres/ells radica una altra de les claus de la seva poesia, si no la més explícita, sí la més autèntica. Perquè la distància entre el càlid vosaltres i els éssers de l'exterior, polaritza les dues actituds afectives positives/negatives del poeta. En aquest nou llibre apareix el diàleg amb aquests éssers que romanen lluny de la intimitat, i s'expliquen poèticament els motius. Així, el llibre ve a ser una introspecció i una acusació. Entre la realitat hostil i la inquietud íntima s'estableix en aquest llibre la tensió temàtica. Després, el següent llibre serà un nou apropament càlid als benaventurats "vosaltres".

Tot apropant-nos a l'estructura del llibre, comprovam la síntesi anterior. La idea central és, com en els llibres anteriors, l'autoafirmació del jo poètic. En aquest cas és l'expressió *"Deixau-me ser qui som"* que es modula amb diversos matisos des del primer poema: *"Deixau-me ser qui som"*, *"que el deixeu ser com és també vosaltres"* (II), *"respectau el que som"* (III), *"Deixau-nos ser qui som"* (III), *"Vosaltres, deixau-me ser qui sou"* (IV), *"us dic que no em deixeu ser qui som tampoc vosaltres"* (V). Durant aquests cinc poemes en què es repeteix com una lletania aqueixa frase, el poeta es dirigeix en segona persona a tots els qui el rodegen: es tracta de defensar la individualitat davant tot i tothom, però més que res enfront dels violents, enfront dels que despersonalitzen l'individu en una societat uniformadora, enfront dels que branden el poder com una maça, enfront del colonitzadors. Enfront de tots ells s'afirma la distància, la diferència o el rebuig:

A cadascun de vosaltres
que, tot sovint, voleu ser terra
però no poble amb nosaltres,
jo us reclam, erecte al centre
d'aquest dematí viu del mot vocat,
que tireu a la mar d'una vegada
aquesta agulla de mirar amb mal ull
que duis per on anau amb una fitora

per enclavar-nos la llengua,
el tranc i la paraula
. . . . . .
Deixau-nos pastar el nostre pa,
després menjau-ne.
Ompliu-nos el carrer, però no el poble.
Contemplau el país
sense sagnar-lo.
Deixau-nos ser qui som. (III)

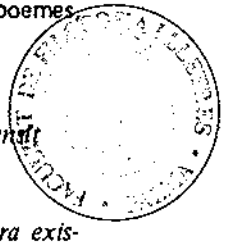
De vegades és un rebuig elemental, purament defensiu:

Enllà d'aquí,
enfora dels que m'oferíreu el posseïment de les vostres transparències.
mostrant-vos davant meu
amb la nissaga d'origen clarament esbucadissa,
res ja m'és clar, ni em dóna fam, ni em tempta:
tot ho veig boira,
i llim,
corquim, punts suspensius.
Deixau-me ser qui som. (I)

Però també un rebuig dur, inconformista, dicta algunes descripcions de gran densitat i minuciosament negatives:

També vosaltres,
prohoms, potser déus, que teniu a cura
el regiment de la cosa pública.
No gos alçar la vista
cap al migdia esplendent
de la vostra cara
i us mir les mans, car no vull cegar-me,
les balbes mans fins a la quals se us allarga la fesomia
. . . . . .
A voltes,
us veig assiluetats dins la finestra encesa
de la piràmide altíssima i esquerpa
que haguéreu de pujar amb dents i ungles
per atalaiar bé
la llinya que convé a la nostra vida
i el seguiment que escau a la nostra paraula,
sovint esmaperduda, i dins la nit espessa
el vostre sacrifici em fa encetar així el salm:
–"Déu meu, ens tenen dret a tot".
Però heus aquí el rebel,
l'ingrat que es palpa el cos i es destria persona
i us gosa dir, prohoms,
que el deixeu ser com és
també vosaltres. (II)

Aquesta poesia, nogensmenys, nascuda més de l'amor que de l'odi, tendeix sempre en cada llibre a decantar-se per l'expressió de l'afectivitat positiva. Per això, el final de la primera sèrie de poemes alça immediatament les exclusions:

Però vosaltres no,
criatures zenitals que me feis viure en trànsit
i humiliau la testa
cap a la pastura de la meva prada (...)
(...) *Consider amb demorança la vostra existència que portau fitorada*
per un esmoladíssim sí sagnant
i recul cap a mi,
cap a ser conscient, amb tota la ràbia,
de ser jo, precisament, qui us contempla
arrenglerats ran meu
com una casolana reunió de cadires de boga,
i mentre, just de veure-us, se'm fon tot el cansament,
em faig sonar dins els meus endins
aquest grapat de lletres que us fan ofici de nom,
conformats com estau a fer servir les mateixes
que, organitzades amb traça de molt distinta noblesa
perquè no sempre els vessi tanta substància,
podríem molt bé emprar per bescanviar amb els altres
les petites confusions d'anar passant el dia
o per calafatejar bé els adjectius
amb què pegam una darrera passada de planxa
a l'indret cap a on volem fer nèixer el trenc d'una paraula
que, un instant precís,
ens és vital que soni talment
una furiosa pedrada a la finestra d'una cambra.
(IV)

Amb aquestes "criatures zenitals", que són vertaderament "vosaltres", s'intal.la de nou l'amor en el llibre. L'inconformisme, l'actitud de compromís humanista cerca, en aquest llibre més que en els anteriors, la veu col.lectiva, el "nosaltres", encara que sigui el poeta qui agafi la paraula; i alhora es comença a definir amb cura, amb gran morositat, delitosament, la pregona comunicació a què s'aspira. De la mateixa manera, pocs versos després, el poeta comença a expressar sensorialment aquesta comunicació intel.lectual:

I us seguesc parlant llarg per assabentar-vos

del gran orgasme que m'ho commou tot
des de l'acte de posar
la primera pedra de ser jo mateix,
tot m'ho commou, dic, quan m'adon, a qual-
sevol instant,
que el tall expressiu de la complexió meva
comença a anar oscat per la vostra presència
i que els meus gestos comencen a assemblar-se
als vostres gestos,
i a la parla em puja
tot sovint
una dita o matís, o inflexió de la veu
que verament us pertany a vosaltres... (IV)

Un cop assumida la veu des del "nosaltres" el llibre s'estén durant els sis poemes següents sobre la reflexió sobre la violència (VI), la protesta (VII), i l'existència humana problemàtica sempre, que sols pot sublimar el sofriment (IX) a través de l'amor (VIII).

... no hi ha cosa al món
que justifiqui el seguir
vivint ni un minut més,
que ens alliberi de l'estricte deure de
suïcidar-nos,
si no és l'amor,
indefinible substància que permet a l'home
d'encaixar dins el paisatge de l'home,
vessunyada a vegades amb la destil.lació
lentíssima
del que just dóna d'ell per dues gotes de set,
o trabucada, d'altres,
com una immensurable allau
que d'un cop ens deixa secs tots els estalvis
de goig (VIII)

En aquest poema, un dels millors del llibre, es realitza el "clam" per la cosa humana, tot culminant així, crec jo, el programa del llibre. Tres poemes més reiteren l'actitud reflexiva sobre la contradictòria condició humana i el seu debatre's entre la destrucció i l'amor.

El poema IX confronta la necessitat del sofriment per a l'home amb la solidaritat com una dialèctica sempre individual que sols es pot resoldre, problemàticament, a través de l'autenticitat, amb què aquest poema es lliga amb el leit-motiv de la primera part del llibre. Aquesta dialèctica existencial es resol en el poema següent en una afirmació d'humanisme sensualista i vitalista:

Cap paraula del món
exulta
tan plena de significat
com el suau frec
consentidor
amb què adjectiva goigs,
saludadora,
quan un dit passa
demoratiu
pels seus tebis viaranys;
és el primer misteri
de la persona,
és pura vibració,
és màgia:
el poema perfecte
és tocar pell humana. (X)

I la sèrie acaba amb un retorn a la duplicitat humana, a la relativitat dels judicis i perspectives sobre l'home, la qual cosa és font d'esperança i temor, de temporalitat de la reflexió poètica –i del coneixement humà– i, per tant, de bellesa:

... la cosa més important que ens ensenya
l'amor que sentim
és a no arribar a saber mai
que la seva pròpia existència consisteix
estrictament
en no acabar de posseir mai del tot
aquella persona com una pujada de sang
que ens està ocorrent,
perquè, a ca l'home, estimar-se
és seguir ignorant-se amb saviesa infinita
mentre a cadascun dels dos cossos hi sona
una furiosa tendència cap a la fosca de l'altre.
(XI)

Amb aquest poema el llibre es tanca en el que podem considerar el seu tema central. Nogensmenys, el llibre no pot acabar sense el necessari diàleg amb Nai, centre íntim d'aquest amor humà que Miquel Angel Riera manté com a única alternativa vital. Un breu poema centra la materialitat d'aquest amor i la plenitud inherent a la possessió:

De tu, el que més m'agrada
és que siguis de carn,
que em pertanyis a mi
i que, a més a més,
eixisteixis. (XII)

És, emperò, el darrer poema el que tanca verdaderament el llibre quan recull la síntesi dels poemes IX, X i XI i els vessa en la "tramesa", en el missatge d'amor a Nai, permanent missatge d'amor, que recull el primer vers de *Poemes a Nai* i el renova: *"T'estim i no ho comprenc"*.

En efecte, en aquest poema, que resumeix la història de l'atzar del seu encontre, com succeïa a *Biografia*, i la meravella quotidiana de la presència, s'hi sumen el misteri individual dels dos éssers i la problemàtica coincidència dels amants en l'essencial vital. La conclusió és la bellesa material del contacte íntim, la plenitud vivencial del poeta:

... i aquell disseny teu amb què, per primera vegada,
s'oferia al món la definició de la gràcia
era el llarguíssim resultat
que tu donaves per haver esponjat,
mentre passaves la mà per l'arrambador dels dies,
una infinita munió de paraules
i colors, un caudal inversemblant
de sensacions de por, de fred, de goig, de meravella,
però tots ells de la durada exacta
i de la intensitat precisa i el matís
per modelar-te els dedins amb les més estrictes regles
de l'enervant espectacle i bell
que rarament es dóna
a la plaça pública de mostrar-se en públic
feridorament
humans. (XIII)

No podia, doncs, acabar el llibre sense aquesta necessària "tramesa" a Nai, abastadora sempre de l'essència poètica de la veu protagonista dels poemes de Riera. En els tres darrers llibres es pot veure la permanència de la figura central dels *Poemes a Nai*. En realitat, no hi ha res nou per plantejar en els versos. Riera fa i desfà la trama d'uns dies, d'uns sentiments no per ja espressats menys ardents, i cada llibre es converteix, amb aquest poema XIII sempre dirigit a Nai, en motiu d'homenatge a l'estimada i en poesia oberta al futur. Gairebé es podria parlar d'un ininterromput diàleg amb Nai al llarg del qual el poeta desenrotlla diversos temes que, estant també concretats entre si, cobren unitat i sentit profunds en integrar-se en la línia dialògica entre els amants, que es va imposant, perquè existeix des del principi en l'estructura no visible dels llibres de Riera, i que s'imposa finalment, com a estructura ordenadora en el darrer llibre, el millor, al meu parer, de l'autor, i el més proper a *Poemes a Nai*.

Podria afirmar-se també que *Biografia*, *La bellesa de l'home* i *Paràbola i clam de la cosa humana* formen una unitat tècnica i de continguts que són una segona etapa en l'escriptura poètica del seu autor, després de la primera etapa de *Poemes a Nai*. Els temes, en efecte, han anat esbrinant-se llibre a llibre. De l'autorecerca en *Biografia* s'ha anat a la cerca de la col.lectivitat en *La bellesa de l'home*, i a l'autoafirmació col.lectiva en *Paràbola i clam de la cosa humana*, aprofundint-se progressivament en l'actitud vitalista i humanista. De la mateixa manera s'ha perfeccionat i dinamitzat al màxim l'expressivitat del llenguatge poètic, arribant en aquest darrer llibre al seu màxim d'efectivitat i de riquesa, del de *Biografia*, el llibre menys aconseguit.

LLIBRE DE BENAVENTURANCES: PLENITUD POÈTICA; INTEGRACIÓ; CLASSICISME

Una tercera etapa s'obre amb el *Llibre de benaventurances*, de 1977, publicat en 1980. No hi ha novetats importants en la llengua poètica i els temes són conseqüència lògica dels llibres anteriors. Nogensmenys, el que en l'etapa anterior era recerca, o autorecerca poètica, definició, plantejament, programa, és ara assoliment, desenvolupament, plenitud poètica. Crec que l'època anterior plantejava les bases ètiques d'una estètica personal, problemàtica en les seves relacions amb els "imperatius" de la societat literària. La que s'obre amb aquest llibre és desenrotllament d'aquesta poètica alhora sensualista i humanista que s'havia anat afermant, i pràctica de l'esteticisme vital assumit en l'observació profunda, de novel.lista, de la vida quotidiana des de la perspectiva única de la passió amorosa.

Llibre de benaventurances és, en efecte, un llibre d'amor, un nou llibre d'amor o un capítol més del llibre d'amor iniciat en *Poemes a Nai*, encara que

consider perillosa aquesta perspectiva unitària, per tot allò que hem vist fins ara. Altres senzills temes li donen forma: l'existència, l'experiència, la memòria, el temps. Però l'impuls creador del llibre torna ésser l'amor a Nai. En els llibres anteriors hem assistit a l'abast solidari de l'afectivitat poètica de Riera. Ara, de nou, l'autor de *Poemes a Nai* rebutja allò que no és essencial, la qual cosa significa tornar als orígens, als poemes del primer llibre, a l'amor-passió, a l'intimisme. És clar i evident en aquest llibre que hi ha un llarg procés d'experiència literaria i de profundització intel.lectual entre ambdós llibres. Per això, en primer lloc, podríem parlar d'un *Poemes a Nai* de maduresa, i del millor dels llibres de poemes de Riera. Des de la perspectiva d'aquest llibre hom adverteix millor el procés de superació constant en la seva poesia. Si *Poemes a Nai* era una fita i *Biografia* un tornar a començar més dificultós, des d'aquest la poesia de Riera s'ha anat superant llibre a llibre, fins arribar a aquest, la més important entrega poètica seva fins al moment. En ell, Miquel Angel Riera aconsegueix els millors nivells expressius, amb molt menys recursos i efectismes i, per això, la seva veu més depurada i autèntica. Arriba, en una paraula, a un classicisme interior i assumit. La superació ha anat unida a la depuració, no a la poda, com succeïa en *Biografia.* És també el seu llibre més serè, allunyat sempre dels avantguardismes i de les actituds formalistes del panorama actual de la poesia a Espanya.

En aquest llibre s'adverteixen tres parts diferentment estructurades. En la primera, que formen els deu primers poemes, el poeta va alternant el diàleg amorós amb Nai i una sèrie de reflexions sobre l'amor humà, o benaventurances, en el curs de les quals va expressant la seva ideologia de l'amor i dels sentits, el seu idealisme vital. Però, al contrari del que ocorre en els llibres de l'etapa anterior, Nai no és sols en el rerafons, sinò que és personatge interlocutor directe. Al llarg d'aquest diàleg, Riera intercala reflexions en tercera persona que serveixen de contrapunt als mots, a Nai.

Retornant als orígens de la seva poesia, Riera obre el primer poema amb un vers que recorda el *"T'estim però me'n fot"* del seu primer llibre. Ara ja no hi ha un salt immediat al sofriment existencial, com llavors. Al contrari, amor i existència són complementaris i es necessiten recíprocament:

Just t'estim quan te toc: veu i mirada,
provatures de frec que me serveixen
per sobreviure i prou. El món, la vida
són una cosa: estimar-te és l'altra.
Parpella, porus, tu. Mugró, substància,
borrissol comprovable
lliurat a l'estratègia de signar volums
des dels quals sé com ets i sé estimar-te. (1)

En efecte, aquest llibre, fora ja de les implicacions del compromís ambiental, s'obre al sentiment i a la sensibilitat de l'amor. Durant la major part dels poemes ens adonam de com és la materialització del contacte amorós, el coneixement de la seva possibilitat, el que permet de nou l'expansió vitalista sobre totes les coses. En aquest nou àmbit, la paraula poètica participa de la materialització de l'amor. El poeta integra els seus versos en la relació amorosa directament:

Llegiràs aquest vers talment qui es lliura
a un orgasme infinit. Diràs: "M'estima". (3)

Tot i que de vegades deixa veure l'altra cara de la vida, la limitació de l'home enfront del temps i de l'oblit:

... i pensaràs: "Fins sempre"
I no hi haurà ni rastre
de la meva impotència, d'aquest gran desesper,
i la gran veritat per sempre en serà fora. (3)

La plenitud existencial, emperò, porta de nou al càntic. Per damunt les influències cernudianes o d'**Ausias March** o d'**Estellés**, en aquesta sèrie de poemes, les més clares són les de Guillén i les de Salinas. Èxtasi i sensació, com a superació de les limitacions exclusivament intel.lectuals i temporals. El poema setè és important per definir les claus del moment poètic del llibre:

Contemplar el món
i tenir la sensació d'entendre'l
des de l'exactesa dels nostres cossos estimant-se!
Clarividència suprema que em dóna
seguir amb els dits el rastre de la teva pell
pels carreranys secrets de la gran forma:
torbadora consciència de la veritat,

aquí tot existeix
tot és exacte a si mateix i travessat de llum.
El món és molt més clar
des de les marjades de la teva cintura.
Suprema eucaristia del paisatge
consagrat a ser entès
per mor de ser, tu i jo, de carn alhora.
La veritat em ronda,
rebotida de tu
cap a definir el món d'una vegada.
Vera definició que m'avassalla
sols des de la teva pell compresa.
No les paraules, les mans són la Paraula. (7)

Així, tot desenvolupant els versos inicials del poema 1:

T'estim perquè existeixes: ets accesible al tacte.
Existent a la mà:
la puresa total és desxifrar-te.

la sensació és la nova expressió poètica, la nova alternativa a la reflexió exclusiva, i el tacte, la carícia, a la paraula. Hom renuncia a plantejar des de la poesia qüestions existencials o socials. El sentit dels actes es limita a la seva gènesi des de la relació amorosa, en la línia d'una poesia pura, arrelable en Guillén o en J.R.J., i propera a la d'alguns poetes, en català i en castellà, dels anys setanta.

Entrellaçats amb els poemes d'amor (1,3,5,7,9), una sèrie de cinc poemes (2,4,6,8,10) alterna la reflexió sobre l'amor humà amb l'èxtasi dels primers. Són les primeres benaventurances. El diàleg dels poemes amorosos s'alterna amb les descripcions. El poema 2, primer d'aquesta sèrie, estableix els límits de l'esteticisme, reprenent, d'una manera més apacible, les línies meduHars de *La bellesa de l'home:*

Benaventurat aquell que un jorn lliurà la vida
al compromís vitenc de cercar la bellesa
fent palanca pel món, resseguint-li el misteri
. . . . . .
I, cop en sec, ja al cim del desencant, s'adona
que la bellesa és allí, just de cercar-la. (2)

En aquest sentit, els poemes següents exemplifiquen la problemàtica recerca o possessió de la bellesa. Amb àmplies ressonancies, de March a Cernuda, un personatge en tercera persona desenvolupa la seva recerca de la plenitud unitiva de l'amor, de l'èxtasi, en una successió d'imatges que remeten unitàriament a la il.luminació mística:

Benaventurat aquell que ha assolit el misteri
de poder anar pel món dient un Nom
rera el qual hi ha un pols que li fa perdre
el propi.
... Ah, s'exercita
cap a aprendre de dir, just emprant aquell mot,
el que abans expressava amb milers de paraules
i una panòplia de gestos majusculant-li el cos.
I finalment un jorn veu que dir el Nom li sobra:
el discurs es basteix just de pensar-lo.
L'atrau, oblida el món, es ret i pensa:
"No existesc més que quan el tenc a prop". (4)

Caldria assenyalar les diferències de plantejament respecte del més representatiu que s'escriu en la poesia espanyola per aquests mateixos anys. Pens en l'escriptura generacional del cinquanta, de **Ferrater a Gil de Biedma, Caballero o González,** i ni tan sols caldria establir més relacions que les lingüístiques (tot sovint demagògiques i buides) amb el compromís històric dels poetes nacionalistes. Tan sols romanent en el nivell de la densitat, de l'existencialisme, hi ha molt poca relació entre la solitud nocturna, per exemple, dels poemes de Ferrater o del darrer Gil de Biedma o de González i la que comuniquen els poemes d'aquest llibre. Enfront del desencant, del "descrèdit dels herois", el vitalisme optimista:

Benaventurat aquell que, en sortir de ca seva,
desitjava morir: camina, hi pensa.
"La mort no és cap desgràcia, és un fet natural.
Una sortida, un bell camí, quan resulta
que existir és sols això". Deriva. Ocorre
que el seny li és propi, la bellesa aliena.
Es sotja l'esperit i ja no hi treu braó.
Comprèn que ja just resta consolar-se
fruint l'estètica de l'anihilament.
De sobte algú existeix, ran seu, per la voravia,
i torna a casa seva, viu, amb la ganiveta acorada
que li ha deixat la contemplació d'un cos. (6)

Tot i que el llibre està dividit en parts, hi ha diverses unitats estructurals diferenciades. A la primera, alternada, que acabam de veure, succeeix una sèrie de nou poemes que formen la part central del llibre. Acostumats a la brevetat de les trameses poètiques de Riera, sempre de tretze poemes, aquest

llibre, amb vint-i-sis, s'estructura amb un poc més d'amplitud en tres parts. Si en la primera, com acabam de veure, s'alternaven la plenitud de l'amor, la intemporalitat, l'èxtasi i la recerca il.luminada, en la segona part hi ha una narració de la mateixa actitud i del mateix estat, però, com a tal actitud narrativa, temporalitzada, localitzada en la biografia, trasmesa des de fora. La plenitud, la produeix ara no el sentiment immediat del contacte o la generalització cosmovisionària de la ceguesa amorosa, sinó la contemplació en el present d'allò que ja és història, d'allò que Angel González definia així: *"Todo lo consumado en el amor no será nunca gesta de gusanos"*. Riera diu el mateix, però des de l'altra ribera, la de la plenitud:

Aquesta meravella
de que ni Déu
pugui fer
que no hagi estat
veritat
aquesta cosa nostra.
Aquesta manera
del temps
de posar peu fiter,
tan a favor meu,
passant-hi per damunt
un vernís com aquest
que fa ja irreversible
tot el goig
que he viscut.
Amor:
aquesta transparència
del record
obligat a ser així,
aquesta inapel.lable
convocatòria
dels fets... (13)

Algun poema reflexiu mesclat amb aquesta visió cap al passat actualitza l'alternativa poètica que en aquest llibre està desenvolupant, a la fi lliurement, el poeta:

Però a vegades dic: la benaurança
és d'aquell que no sent: no creu, no estima.
creix com un arbre que, lliurat de sempre
a ser just ell mateix
meticulosament ignora
al concepte de bosc.
. . . . . .
Jo em palp el mateix cos: el so és un altre.
Com més visc manco en sé, això me passa. (15)

Precisament poemes com aquest resalten la unitat interna de la concepció del llibre, una recerca de bellesa aconseguida, en aquest més que cap altre, pel poeta. La concepció harmònica de l'escriptura, que la mateixa base de versos de 11 i de 14 síl.labes manté malgrat la varietat mètrica de molts de poemes, és també tema de la poesia. Si es constatava en el poema 3, ara es troba present en tots els d'aquesta sèrie. Aquesta perspectiva harmònica manté el llibre lluny de tota actitud elegíaca quan s'introdueix el motiu existencial, teòric:

... envejar, sense planys la benaurança
d'aquell que, a algun lloc, mor
a l'hora exacta quan calia fer-ho
per mantenir intocada
l'harmonia del món. (16)

o personalitzat:

D'aquest goig d'ara,
que serà fonedís, no n'hauré ni vestigis
per poder anar, llavores, amb arqueologies
dins l'espessor del temps. Així ho sé i em faig càrrec
acceptant tot l'engany que, al darrer, em correspongui. (17)

I, evidentment, aquesta negació enfront de la malenconia del temps, àdhuc en el futur, és condició necessària perquè adquireixi consistència el sentit integral del llibre, radicalment vitalista i voluntarista.

Tot reprenent també la línia temàtica de *La bellesa de l'home*, una segona reflexió generalitzadora s'intercala en aquesta segona part, i el seu sentit és el d'integrar en aquesta recuperació narrativa del passat, la bellesa impura de l'esmentat llibre amb la bellesa alhora mística i primigènia, materialista i mental:

Benaventurats aquells als qui trastorna
la més indefugible necessitat de tocar.
L'entorn seu és tot pell. No miren: palpen.
La bellesa del món és el contacte.
Es refreguen amb tot. No existeixen més coses
que aquelles que ells copulen si més no amb la mirada.

Déu és la carn. El món els contamina.
No es volen moure d'on són: tot ho contemplen
amb l'esguard fendidor, oloren, freguen,
s'embruten tot arreu, tot ho embruten.
Benaventurats els impurs, perquè ells són homes.
(18)

El poema 19 tanca la sèrie globalitzant el record de la vida passada, remetent tot el seu sentit a Nai, valorant la memòria d'un temps guanyat:

Just hi pens i tremol: aquests milers de dies,
aquest gaudi exultant, els guanys, les coses,
la salut, tants de llibres, els amics, la casa...,
sense haver existit tu,
tot seria tan curt, tan poca cosa... (19)

Els darrers set poemes del llibre formen una estreta unitat que completa el sentit del conjunt i sense la qual no es podria llegir com a tal. Els dos poemes finals, el 25 i el 26 són altra volta dialògics i dediquen el llibre a Nai, tot responent a una exigència estructural del llibre i de tots els conjunts poètics de Riera. Són, doncs, un punt final tot mirant cap enrera des del present, valorant el sentit existencial del record:

No hi haurà, pens, més remei
que haver una llarga vida
per fer el meticulós
ús que pertoca
d'un tan commovedor
contengut
de la memòria. (25)

i amplificant, com en una nova confessió íntima, com en un altre traç autobiogràfic, el sentit humà de l'amor des del jo poètic:

Com qui, en contemplar-lo, troba perfecte
un paisatge
just que falta un falcó i va i l'hi posa,
en anar a cloure un llibre, sempre m'entra
aquest deler d'anomenar-te, Nai. A tu i les coses
que me feis ser com som, que sou jo... (26)

Però crec que el més significatiu del llibre és l'ús que fa, precisament al final, de la segona persona del plural. Els cinc poemes restants d'aquesta part obren el contingut del llibre cap a nosaltres, cap als altres éssers, exteriors a Nai i al jo poètic, però propers. I en aquests poemes es desenvolupa el sentit pregon de la poesia de Riera, de tota la seva poesia, que és la inalienable individualitat de cada home en el seu fons últim, però una individualitat en estreta dialèctica amb la vida, amb les experiències, en un univers sense contingència ni necessitat en el seu orígen, però determinat en la vida social. El que es podria interpretar com a ambigüitat crec més exacte interpretar-ho com actitud dialèctica, com a assumpció de l'imperfecte essencial, com a base primària de l'enteniment col.lectiu. Cada poema matisa un aspecte d'aquesta actitud: la recerca, de bell nou, la superioritat de l'ingenu, de l'espontaneïtat sentimental i, finalment, propiciant els poemes 25 i 26, sobre la plenitud personal:

Adorau-lo! Va exempt: té un cos, l'estima. (24)

Així, integrant totes les dimensions de la seva poesia anterior, les dues etapes de l'amor i de la recerca dels éssers, aquest llibre esdevé exponent de la categoria poètica del seu autor, per damunt de les seves obres anteriors. Des de la lectura d'aquest llibre hom pot afirmar que el procés de profundització poètica de Miquel Angel Riera ha estat difícil, per les implicacions filosòfiques de fons de la seva escriptura que, tot partint d'unes poesies d'amor espontànies i apassionades, han hagut de resoldre, per autenticitat de l'escriptor i per mantenir l'impuls de fons inicial, les antítesis que la vida social de la seva generació i els valors de la poesia social-comunicativa, per un costat, i la coherència ideològica i filosòfica per altra, assajaven permanentment la formulació mateixa de l'actitud visceral d'integració en el món, d'optimisme inatacable, que jo crec que és la més espontània del poeta i de l'home Miquel Angel Riera.